

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО**

Кафедра спортивного туризму

Скабара Р. М.

ЛЕКЦІЯ № 4

**Історико-архітектурні туристично-рекреаційні ресурси регіону та їх
використання в індустрії гостинності**

з навчальної дисципліни

„ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ЛЬВОВА”

галузь знань 24 „Сфера обслуговування”

спеціальність 242 „Туризм”

© Скабара Р.М., 2020

© Львівський державний університет фізичної
культури ім. І.Боберського, 2020

Львів – 2020

ПЛАН

1. Поняття про історико-архітектурні туристично-рекреаційні ресурси регіону
2. Історико-архітектурна спадщина Львова та області

Найбільша серед західноукраїнських областей (її 21,8 тис. кв.км. займають 3,6 % від території всієї України). Найбільша тут і кількість архітектурних пам'яток. Державний історико-архітектурний заповідник у м. Львові. Древнє місто, перша писемна згадка по яке відноситься до 1256 р. Заснував його галицький князь Данило і назвав на честь свого старшого сина Лева.

Найбільша оборонна споруда міста – Високий замок – був побудований у XIII ст. на Княжій горі (тепер гора Високий замок), а пізніше біля її підніжжя на рівному плато було побудовано і Низький замок. Але у XVIII-XIX ст. замки і фортеці втрачають своє оборонне значення і після руйнування Високого замку шведськими військами у 1702 р. він вже не відновлюється, а матеріал використовується для нового будівництва і мощення доріг. У 1804 р. перестає існувати і Низький замок. До нашого часу дійшли лише залишки південної стіни Високого замку.

За кількістю пам'яток архітектури різного часу і стилів Львів є другим в Україні. Найбільше представлена середньовічна архітектура і тому центральна частина міста, оголошена історико-архітектурним заповідником і внесена до "Списку світової культурної спадщини" ЮНЕСКО. Добре збережені культові споруди різних релігійних течій, житлова забудова, палацові й адміністративні будівлі, планувальна структура міста.

Історія міста і духовні цінності українського народу добре представлені в експозиціях численних музеїв, які розташовані теж переважно у центральній частині.

Розроблена і здійснюється екскурсійна програма "Львівська підкова" – яка знайомить місцеве населення і гостей міста з пам'ятками оборонної та палацової архітектури в Олеську, Підгірцях, Золочеві, Підкамені, Старому селі, Свіржі, Уневі.

Історико-культурний заповідник "Личаківський цвинтар". Личаківський цвинтар - те місце, яке практично завжди включається до екскурсійних маршрутів по Львову. Чим же привертає некрополь десятки тисяч туристів щороку?

На заснованому в 1786 році кладовищі свій спокій знайшли близько 400 тисяч людей різних національностей і релігій. Традиційно тут ховали членів знатних родів, представників культурної, наукової, духовної та адміністративної еліти міста. За радянських часів (до 1975 року) цвинтар був відкритий для масових поховань. І тепер між старовинними каплицями і сімейними склепами можна побачити ряди простих і малоестетичних пам'ятників без хрестів. У 1990 році Личаківський цвинтар став історико-культурним заповідником. І справді: як на Україні, так і в інших європейських країнах, подібних старовинних некрополів залишилося дуже небагато.

Ще здалеку, коли підходиш вулицею Мечникова до центрального входу, видно, що кладовище просто потопає в зелені. Доглянуті доріжки та алеї з віковими деревами формують атмосферу не цвинтаря, а ландшафтного парку. Величезна кількість всіляких скульптур, встановлених на надгробках, - справа рук відомих майстрів, чиї твори не залишать байдужим тих, хто їх побачить. Скульптурні композиції, встановлені на могилах вірменського архієпископа Самуеля Стефановича, добродійника і доктора медицини Юзефа Торосевича або артистки Регіни Марковської ("Спляча красуня"), - запам'ятовуються назавжди.

Проходячи біля величних та інколи досить похмурих склепів, в яких покоїться прах не одного покоління жителів Львова, мені чомусь згадався дивакуватий лікар з невловимої та засекреченої німецької субмарини. Тим, хто не дивився хіт радянського кінопрокату "Секретний фарватер", нагадаю, що дивакуватість ескулапа полягала в наступному: він свято вірив, що не знайде

смерть в морській пучині, а буде похований на одному з тихих місць на суші (ділянки були завчасно викуплені на кладовищах різних частин світу). Європейська традиція сімейних поховань не розкидала могили родичів по різних кладовищах. Кожен член сім'ї знав, що, де б він не зустрів смерть (нехай навіть далеко від дому) - родичі зроблять все можливе, щоб його прах почив в сімейній усипальні (склепі або каплиці).

Прогулюючись доріжками Личакова, читаєш на надгробках вибиті німецькою та польською, українською та вірменською, латинською та російською мовами скорботні написи. Воістину перед смертю всі рівні: багаті та бідні, цивільні та військові, обдаровані та ординарні, віруючі й атеїсти, наукові генії та малограмотні, генерали-герої і невідомі солдати. Мене вразив своєю простотою випадково знайдений трапецієподібний надгробок померлого в 1923 році князя Ольгердовіча-Лукомського, що різко контрастує з великими усипальницями польських багатіїв.

Личаківський некрополь став братською могилою для солдатів багатьох воєн та борців за незалежність своїх народів. Найвідомішим є меморіал "Львівські орлята", навколо відкриття якого розгорілися довгі суперечки між львівськими владою і польською стороною. "Орлята" - молоді поляки, загиблі в листопаді 1918 року під час боїв за Львів між польськими загонами та українськими солдатами. За радянських часів поховання польських солдатів, що загинули в боях з українськими і радянськими військами 1918-1920 роках, було практично повністю знищене. Сьогодні рівні ряди хрестів військових поховань, позбавлені рослинності, - сучасний антивійськовий пам'ятник, що закликає до мирного врегулювання будь-яких конфліктів.

Поряд з "Львівськими орлятами" знаходиться меморіал, зведений в середині 90-х років минулого сторіччя на згадку про загиблих воїнів Української Галицької Армії, а також патріотам, загиблим в боротьбі за незалежність України.

Трагічна доля людей, похованих у братській могилі на полі № 82 кладовища. Там покоїться прах безневинних жертв Сталінських репресій, замучених катами комісаріату внутрішніх справ.

На жаль, за досить тривалу історію Личаківського некрополя, в різні часи велика кількість поховань, скульптур і архітектурних споруд втрачена. Як послання і повчання для сучасника і подальших поколінь, на цегляній стіні кладовища (з підписами колишніх президентів України і Польщі) вибиті слова "Пам'ятаймо про минуле, але думаймо про майбутнє".

Дуже багато відомих людей знайшли останній притулок на Личаківському цвинтарі. Серед них: видатний письменник та поет Іван Франко, засновник "Руської трійці" Маркіян Шашкевич, фундатор організації "Просвіта" Володимир Барвінський, легендарна співачка Соломія Крушельницька, відомий композитор Станіслав Людкевич, один з кращих українських істориків Іван Крип'якевич, видатна письменниця Ірина Вільде, автор "Червоної рути" та "Водограю" Володимир Івасюк, композитор Ігор Білозір, олімпійський чемпіон Віктор Чукарін, польська дитяча письменниця та поетеса Марія Конопницька, польська письменниця Габрієля Запольська, видатний польський художник Артур Гротгер, польський національний герой Юліан Ордон та багато інших.

Державний історико-архітектурний заповідник у м. Жовкві. У XVII ст. склалась регулярна планувальна структура міста, до оборонних споруд якого входив і замок. До його східної та північної башт примикали оборонні стіни, значна частина яких добре збереглась. Замок побудований у 1594-1606 рр., можливо, за планом архітектора Павла Щасливого – рідкісний зразок оборонних споруд рівнинного характеру.

Замок був осередком господарського, політичного і культурного життя міста та його власників, і з 1678 р. став королівською резиденцією Яна III Собеського. У замку служив батько Б. Хмельницького і деякі дослідники притримуються думки, що тут і народився Б. Хмельницький. У 1995 р., до 400-річчя від народження Б. Хмельницького, на стіні замкової вежі встановлено меморіальну дошку. Крім замкових споруд увагу привертають Звіринецька та

Глинська брами (XVII), костюл (1604-1618 рр.), Домініканський костюл (1653 р.), синагога (кінець XVII), дерев'яна церква (1705 р.), церква Трійці (1720 р.) - шедевр українського дерев'яного зодчества.

Численні пам'ятки архітектури входять до складу Державного історико-архітектурного заповідника. Крім замку і оборонних стін цікавими об'єктами є міська ратуша XIX-XX ст., житлова забудова XVII-XVIII ст., рідкісна за архітектурою синагога кінця XVII ст., костел Святого Лаврентія, 1604-1618 рр., Троїцька церква монастиря Василіан, 1612-1905 рр.

Неподалік Жовкви, у с. Крехів, розташована ще одна пам'ятка архітектури оборонного характеру – комплекс споруд монастиря Василіан, побудованого у XVII-XVIII ст.

Державний історико-культурний заповідник у м.Белз. Місто Белз - одне з найдавніших міст не тільки України, але й Східної Європи. Вперше воно згадується у літописі під 1030 роком: "Ярослав взяв Белз". У цей час Белз був важливим осередком Червенської Землі.

Місто закладене на острівних підвищеннях у заплаві заболочених долин Солокії та Річицію Археологічні матеріали свідчать, що вже у IV-IX ст. тут було давньослов'янське поселення. Назва міста зумовлена, найвірогідніше, його положенням - реліктове слово "белз (бевз)" означає багнисту, вологу місцину. Розташований у важкодоступній місцевості, Белз, разом з рукотворними укріпленнями, був недоступною твердинею. З кінця X ст. Белз у складі Червенських народів входить до Руської держави. В цей період місто формується у значний центр і з 1170 р. стає столицею окремого князівства на чолі з Всеволодом Мстиславовичем (1170-1195), пізніше його сином Олександром (1195-1234), котрий був суперником Данила Галицького в боротьбі за владу в Галицько-Волинському князівстві.

З 1234 року Белзьке земля переходить до Романовичів – Данила Галицького і його нащадків.

Зимом 1240-1241 рр. Белз спалили монголи. Тоді вціліла ікона Пресвятої Богородиці, яку у 1382 році князь Владислав Опольський перевіз у Ченстохову, де вона згодом стала найславетнішою релігійною святинею Польщі.

До 1260 року в Белзі князував Варно Данилович, далі – Лев Данилович. Свою політичну діяльність з князування на белзькому престолі розпочинав в останній третині XIII ст. Юрій Лбвович, який у 1301-1308 рр. був королем.

У княжі часи (XI-XIV ст.) Белз подібно до інших княжих столиць, охоплював велику територію і складався з укріпленого посаду, княжого города, поселень в урочищах Салаківщина, Гора, Острівець, За рікою, Монастирська, а також – монастирів Св. Климентія та Св. Трійці.

З вигасанням гілки династії Романовичів, за Белзьку землю ведеться запекла боротьба між Литвою, Угорщиною та Польщею. У 1340 році Белзьке князівство переходить до Литовського князівства. Близько 1350 року князем стає Юрій Наримунтович. Укріплене місто у 1352 році витримало облогу об'єднаного польсько-угорського війська. З 1377 року влада переходить до угорців. Намісник угорського короля Людовика в Галичині – Владислав Опольський, у 1377 році надає Белзові магдебурзьке право. У 1384 році місто разом з князівством переходить до Польського королівства, а в 1388 році – віддане Владиславом Ягайлом у васальне володіння мазовецьким П'ястам, в руках яких перебуває до 1462 року. Белз у цей час був добре укріпленим містом з двома замками – біля міських укріплень та на місці князівського дитинця. У 1394 році князь Земовит IV засновує парафіяльний костел для мазовецьких поселенців, який в скорому часі переходить до Домініканам.

З 1462 року Белз надовго опиняється у складі Польського королівства і стає воєводським центром. У 1509 році, після чергового спалення татарами, місто отримує повторне підтвердження магдебурзького права та ряд привілеїв, які сприяють його бурхливому розвитку. Місто в межах укріплень розширюється, закладається нова Ринкова площа, розвиваються різні ремісничі цехи. До нього напливають нові мешканці, збільшується юдейська громада. В червні 1590 року в Белзі відбувся перший з'їзд руських єпископів, резолюція якого стала основою

Берестейської унії. У 1620 році зводяться нові міські укріплення – два вали з частоколами та брамами. Валом також укріплюється Люблинське передмістя.

У 1655 році місто було здобуте і спалене російським військом та козаками Богдана Хмельницького. У 1655 році король Ян Казимир зрівнює в особистих правах белзьких юдеїв з християнами для реанімації господарського життя після знищення міста. Трагедією стала пожежа, викликана шведами в 1704 році. У 1739 році згоріли катедральна церква Св. Миколая та Василянський монастир, заснований у 1697 році Феліціаном Потоцьким.

З переходом у 1772 році Белза до Габсбурзької монархії занедбаний стан та бездоріжжя призводять до втрати ним майже всіх адміністративних функцій. Лише повітовий суд – єдиний адміністративний орган, вирізняє Белз серед інших маленьких міст. Патент, наданий цісарем Йосифом II у 1789 році, зрівнює гебреїв з християнами, чим ліквідується окреме судочинство, відміняється необхідність отримання дозволів на будівництво громадянських споруд, запроваджуються метрики загального зразку. Ліквідація обмежень призводить до витіснення християн на передмістя, і на середину XIX ст. центральну частину Белза на 60 відсотків замешкують юдеї. Після поселення в Белзі рабина Соломона Рокаха, місто стає одним з центрів хасидизму й осідком рабинів-цадиків. Тут постає великий релігійно-освітній центр зі синагогою, бет-мідрашем і талмуд-торою. Белз перетворюється на хасидське містечко-штетл. В кінці XIX ст. починається процес українського відродження. У 1880 році збудована дерев'яна церква Св. Стефана – філія міської парафії Св. Духа. Перед першою світовою війною в місті виникає низка громадсько-політичних організацій: “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сокіл”, “Січ”, “Сільський господар”, “Пласт” та інші. У 1906 році постає Народний Дім. Під час першої світової війни, внаслідок зумисних підпалів російськими військами одночасно з зайняттям міста, доценту згоріла майже вся міська забудова разом з ратушею, Народним Домом, бет-мідрашем, парафіяльним костелом. В травні 1915 року австрійська влада робила спроби відбудови міста. Однак брак коштів та будівельних матеріалів сповільнювали ці наміри. З

розпадом Австрії, Белз з 1.11.1918 р. по 27.11.1919 р. стає повітовим центром ЗУНР, а потім – в складі II Речі Посполитої. Тут починають діяти цегельня, тартак, фабрика для виготовлення дерев'яної покрівлі, вводиться в дію місцева електростанція.

У вересні 1939 р. Белз захоплюють німецькі війська і за договором Рібентропа-Молотова він входить до складу Генерального Губернаторства, утвореного німецькою окупаційною владою з польських земель. В 1942 році винищено всіх ізраелітів, зірвано Велику синагогу та інші юдейські споруди. В липні 1944 року Белз був взятий советськими військами і включений до складу Польщі. Під час боїв було знищено понад дві третини міської забудови, а також Домініканський монастир з костелом. До середини 1946 року на підставі підписання договору про преселення українських і польських мешканців було виселене майже все українське населення з Белза та околиць. Цій акції спротив чинила лише УПА, зокрема 21 квітня 1946 року нею була обстріляна з тяжких мінометів залізнична станція Белз, що охоронялася військами НКВД. Після виселення українців в місті залишилось тільки польське населення, яке начислювало 800 осіб. Белз став загумінковим містечком Томашівського повіту, що практично не розвивалось.

Згідно з договором між СРСР і ПНР від 15 лютого 1951 року Белз з околицею переходить до УРСР в обмін на Устрицький район і стає районним центром Забузького району. Цілковим спорожніле місто, оточене болотами, заселили чужі для цієї землі люди з гірського Устрицького району. Цими переселеннями було вирване тисячолітнє коріння місцевої традиції. Радянський Белз не мав перспективи розвитку через своє близьке розташування до кордону. З 1963 року Белз стає містом Сокальського району і цілком деградує.

На зламі 1980-1990 рр. більшість населення активно підтримала українське відродження. Відродилася греко-католицька та утворилася православні громади, які отримали і відновили нечинні сакральні споруди. 13 грудня 2001 року зусиллями міського голови Івана Калиша Белз отримав статус Державного історико-культурного заповідника.

Урицький замок "Тустань" – унікальна в минулому фортеця Східної Європи, побудована на вершині природної скали. Сама будівля замку була дерев'яною, а його основа кам'яною. Замок існував у X-XIV ст. і контролював стратегічний торговий шлях на Угри. Після зміни торгових шляхів втратив своє значення і поступово зруйнувався.

Нині тут створено Державний історико-культурний заповідник, ведуться наукові дослідження, здійснюються спроби встановити зовнішній вигляд замку.

У найдавнішій писемній згадці про Олесько 1366 р. воно згадується поряд з іншими великими містами Волині - Луцьком і Володимиром. Укріплений замок, споруджений на горі, перетворився на своєрідний «ключ до Волині», що часто був об'єктом збройної боротьби та дипломатичних торгів польських і литовських феодалів, які суперничали у пограбуванні українських земель. У другій половині XV ст. Олесько втратило значення фортеці та перетворилося на резиденцію різних магнатських родів. Перші припущення про появу Олеського замку з'являються у історичних працях XIX ст. (1327 р.), проте достовірну згадку про замок зустрічаємо у джерелах 1390 р. За свою багатовікову історію Олеськом володіли: підданий Польської корони О.Коріатович (1366 р.), литовський князь Любарт (1370 р.), угорський та польський король Людовик, папа Боніфаций IX дарував замок Галицькому католицькому єпископові (1390 р.), руський магнат Іван Данилович (1605 р.), в 1629 році у замку народився майбутній король Ян III Собеський. Сьогодні тут музей-заповідник (X-XVIII) "Олеський замок". У музеї зібрано твори живопису, скульптури, ужиткового мистецтва західно-українських земель (X-XVIII).

У 1605 р. місто та замок перейшли до рук одного з найбагатших магнатів Польщі Яна Даниловича. На місці старого дерев'яного будинку було зведено новий, мурований замок-палац, довкола споруджені глибокий рів, вал і парапети з брусів. Замок було збудовано відповідно до вимог тогочасної військової архітектури, встановлено гармати.

У XVII ст. у місті, що в той час дістало назву «колиски польських королів», часто мінялися володарі. У 1629 р. в замку народився Ян Собеський (пізніше

король Ян III), у 1639р. – Михайло Корибут-Вишневецький. У 80-ті рр. XVII ст. Ян III перетворив замок на розкішну королівську резиденцію. Нині у замку розміщується експозиція Львівської картинної галереї.

Музей-заповідник "Золочівський замок". Вже у 1442 р. на перехресті доріг з Тернополя, Бережан і Помор'ян існували укріплення, а сам тогочасний Золочів був форпостом для захисту Львова. Один з найраніших власників міста Станіслав Сенінський у 1532 р. продає маєток разом із фортецею познанському каштелянові графу Андрію Гурку, якому і випала доля першого реставратора замку після нападу татар 1541 року. Вони настільки його зруйнували, що ґрунтова перебудова завершилася заледве через століття – у 1634 р., коли місто перебувало у власності батька майбутнього польського короля Яна III Собеського – Якуба. На місці напівзруйнованого замку постала нова оборонна цитадель, яка відповідала всім вимогам тогочасної фортифікаційної військової стратегії: бастіони, що увінчувались вежами, високі вали, укріплені кам'яними плитами... Такі зміни, що втілювалися в життя кращими зодчими того часу, були спричинені появою татар на теренах Речі Посполитої.

Вже перший напад ординців відбувся 13 серпня 1649 р., в результаті чого місто згоріло, а більша частина його жителів потрапила у ясир. "Золочівщина, Зборів, Озерна, Помор'яни так сильно були спалені, що хліба і ліків не можна знайти", – писав до Львова Ян III Собеський.

У 1672 р. після укладення П. Дорошенком союзу з Туреччиною до Львова попрямувала турецька армія Капудана, а ще через три роки мури замку відбивали напад Аджі-Гірея. Чи не найвідоміший власник Золочева Ян III Собеський рідко перебував у своєму маєтку. Успадкувавши після вимерлого великопанського роду Даниловичів замки в Помор'янах, Жовкві і Олеську, він, як правило, проживав у Яворові, іноді – Варшаві чи Жовкві. Та й Марисенька (королева Марія Казимира де Аркуйон) надавала більшу перевагу відпочинку у Франції, куди виїжджала "інкогніто". Ян III радив дружині називати себе Маркізою де Жовква, Яворів чи Золочів, аби ніхто не впізнав там Собеську, а сам в листах до неї підписувався "пустельником золочівських лісів".

У 1737 р. замок разом із маєтком переходить до Сандомирського воєводи Тарли, згодом – до Радзивіллів, в час господарювання яких фортеця сильно занепадає, а весь інвентар у 1772 р. потрапляє до Австрії.

У 1801 р. Золочів придбав граф Лукаш Комарницький, який здійснив чергову реставрацію замку. Його син Олександр, що приїжджав сюди на вакації, зібрав унікальну колекцію рідкісних рослин і квітів. Він навіть заповів, аби його поховали серед лісу...

У 1834 р. замок було передано австрійському уряду під казарми для війська. Згодом колишня резиденція польської шляхти перетворюється у лікарню, а з 1870-х – державну в'язницю. Роль в'язниці замок виконував аж до 1953 р. Наступні 30 років (1955 – 1985) він слугував притулком для професійно-технічного училища. Лише в 1986 році Золочівський замок було передано Львівській галереї мистецтв (тоді ще картинній галереї), яка через три роки розпочала відновлення замкового комплексу. Реставраційні роботи тривають до сьогодні, здебільшого – на кошти меценатів. Але незважаючи на всі негаразди, замок живе своїм життям – життям реставраторів, відвідувачів, поважних гостей і привидів ...

Золочівський замок називають фортецею, та його головною окрасою, напевно, є невеликий палац, Китайський, – приклад поєднання двох протилежних культур: Східної і Західної.

Збудований на межі XVII і XVIII століть, він став втіленням моди на "Китайщину", хвиля якої прокотилася тоді всією Європою. В уяві людини XVII ст. Китай був своєрідним раєм на землі, де панувала гармонія, де земне поєднувалося з небесним, а довершеність форм була максимально предметною. Ось так і з'явився в Золочеві Китайський палац, а разом з ним Конфуцій та Лао-Цзи, які ще протягом багатьох століть навчатимуть східної мудрості усіх нас.

Рекомендована література

Основна:

1. Гайдук А. Формування туристичної ринкової інфраструктури як фактор підвищення ефективності функціонування ринку туристичних послуг // Регіональна економіка. - 1999. - № 2. - С. 172-178.
2. Гудзь П.В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій. – Донецьк, 2001. – 269 С.
3. Король О. Д. Туристські ресурси та їх використання // Чернівецьк. ун-т. Наук. вісн. - Чернівці, 1996. - Вип. 3: Географія. - С. 64-69.

Допоміжна:

1. Вавриків І. Музейний фонд Львівської області як складова частина туристичного потенціалу / Ірина Вавриків, Роман Скабара // День студентської науки : зб. матеріалів щоріч. студент. наук. конф. – Львів : ЛДУФК, 2018. – С. 157–159.
2. Гончар Н. Інновації у формуванні майстерності екскурсорова / Наталія Гончар, Наталія Павленчик // День студентської науки : зб. матеріалів щоріч. студент. наук. конф. – Львів, 2019. – С. 151–154.
3. Карпин М. З. Туристично-рекреаційний потенціал Стрийського району Львівської області / Карпин Д. С., Скабара Р. М., Тимошенко Л. О. // Туристичний бізнес : світові тенденції та національні пріоритети : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (9 листопада 2012 року). - Харків, 2012. - С. 40-42.
4. Лабарткава К. Туристичний потенціал Турківщини як компонент розвитку екологічного туризму району / Костянтин Лабарткава, Валентина Лабарткава // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (19-20 жовтня 2018 р., м. Львів). - Львів, 2018. - С. 59-61.
5. Павленчик Н. Ефективність використання туристичних ресурсів Львова / Павленчик Н. // Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфері обслуговування : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів, 2019. – С. 104–107.
6. Рекреаційна географія (рекреаційний туризм, рекреаційна картографія і топографія) : анот. бібліогр. покажч. / уклад. Ірина Свістельник. – Львів : [б. в.], 2017. – 30 с.
7. Скабара Р. Актуальні аспекти розвитку курортів Львівської області / Роман Скабара, Андрій Кухтій, Олена Курах // Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфері обслуговування : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. - Львів, 2019. - С. 76-77.
8. Скабара Р. Актуальний стан, проблеми та напрями розвитку українсько-польського туристичного обміну (на прикладі Львівської області) / Роман Скабара // Туризм як пріоритетний напрям

- соціально-економічного розвитку регіону : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. - Чернівці, 2015. - С. 400-402.
9. Скабара Р. М. Історико-культурні пам'ятки Жовківського району Львівської області у регіональному туристичному продукті / Скабара Р. М. // Актуальні проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні : теорія і практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (25 - 26 квітня 2013 р.). - Київ, 2013. - С. 216-218.
 10. Скабара Р. М. Музейний туризм як перспективний напрям розвитку індустрії гостинності Львівської області / Скабара Р. М. // Туристична індустрія: сучасний стан та пріоритети розвитку : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 квітня 2011 р., м. Луганськ). – Луганськ : Вид-во ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2011. – Вип. 6, т. 2 – С. 240–245.
 11. Скабара Р. Передумови використання музейного фонду Львівської області як туристичного ресурсу / Роман Скабара, Наталія Кокотко // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (18–19 травня 2017 р., м. Львів). – Львів, 2017. – С. 103–104.
 12. Скабара Р. М. Передумови та перспективи розвитку музейного туризму в Львівській області / Скабара Р. М. // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Географічні науки. – Луцьк, 2011. – Вип. 18. – С. 133–136.
 13. Скабара Р. Проблеми електоральної географії великого міста (на прикладі Львова) / Роман Скабара // Студії Політологічного центру Генеза. – 1997. - № 2. – С. 20-26.
 14. Скабара Р. М. Регіональні програми розвитку туризму як елемент державної туристичної політики : досвід Львівської області / Скабара Роман Михайлович // *Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives : collection of scientific papers «SCIENTIA»* (March 12, 2021, Republic of Lithuania). - Vilnius, 2021. - Vol. 3. - P. 170-171.
 15. Скабара Р. М. Структурно-динамічні та геопросторові процеси розвитку туристичної галузі Івано-Франківської області / Скабара Р. М. // Наукові записки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Серія: Географічні науки : [зб. наук. пр.]. – Суми, 2011. – Вип. 2. – С. 133–139.
 16. Скабара Р. М. Сучасний стан і проблеми використання історико-культурних туристичних ресурсів Рівненської області / Скабара Р. М. // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 16–18 березня 2011 р., Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси, 2011. – С. 130–132.
 17. Скабара Р. Сучасний стан та тенденції розвитку туризму у прикордонному Сокальському районі Львівської області / Роман Скабара, Костянтин Лабарткава, Лідія Тимошенко // Формування

- мереж прикордонного співробітництва України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. - Чернівці, 2011. - С. 218-220.
18. Скабара Р. М. Туристичні ресурси Хмельницької області: потенціал та перспективні напрями використання / Скабара Р. М. // Регіон-2011: суспільно-географічні аспекти : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м.Харків, 14-15 квітня 2011 р.). – Харків : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2011. – С. 181–183.
 19. Скабара Р. Формування спортивної та спортивно-туристичної інфраструктури в межах промислового Миколаївського району Львівської області / Роман Скабара, Світлана Кухтій // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (23–24 квітня 2020 р., м. Львів). – Львів, 2020. - С. 260-263.
 20. Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. матеріалів наук.-практ. семінару (3 жовтня 2019 р., с. Гута) / Уляна Гузар, Марія Паска, Орислава Коркуна, Оріся Іжевська. – Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. – 64 с.
 21. Худоба В. Аналіз репрезентативності мережі великих заповідних об'єктів Західного Волино-Поділля / В. Худоба // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - Львів, 2011. – Вип. 39. – С. 364- 370.
 22. Худоба В. Конструктивно-географічні засади оптимізації структури земельних угідь РЛП "Равське Розточчя" / В. Худоба // Вісник Львівського університету. Серія географічна. - Львів, 2014. - Вип. 45. - С. 376-385.
 23. Худоба В. Перспективи розвитку екологічного туризму у регіональному ландшафтному парку «Равське Розточчя» / В. Худоба // Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (18-19 жовтня 2019 р., м. Львів). – Львів, 2019. – С. 27–30.
 24. Худоба В.В. Розточанські регіональні ландшафтні парки: особливості, структура і функціонування / В.В. Худоба // Наук. вісник нац. лісотехнічного ун-ту України. Серія: Природничі дослідження на Розточчі. – Львів, 2010. – Вип. 20.16. – С. 110–114.
 25. Худоба В. Теоретичне обґрунтування доцільності оптимізації мережі регіональних ландшафтних парків України / Володимир Худоба // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Географія. - 2011. - № 2. - С. 242-248.
 26. Integration of Partial Least Squares Path Modeling for Sustainable Tourism Development / N. Pavlenchuk, S. Mekhovych, O. Bohoslavets, Y. Opanashchuk, V. Hotra, I. Gayvoronska // International Journal of Recent Technology and Engineering. – 2019. – Vol. 8, is. 2. – P. 4309–4312.

27. Khudoba V.V. Theoretical substantiation of expediency of the network of regional landscape parks of Ukraine optimization. The Scientific issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National pedagogical university. 2011; 2: 242-248.
28. Pavlenchyk N. Concerning the Problems of Reforming the Tourism Sphere in Ukraine / Nataliia Pavlenchyk // Using sports, culture, and social studies as means to rediscover lost values : abstract book of 6th International Conference on Science, Culture, and Sport (25–27 April 2018). – Lviv, 2018. – P. 302.